

ALKO – KENKÄMERKISTÄ VIINAYHTIÖKSI

Suurin toivein säädetty kieltolaki tuli voimaan Suomessa kesäkuussa 1919. Tuolloin kulutus oli puhtaan alkoholina laskettuna 0,07 litraa asukasta kohti. Näin alhainen kulutus johtui osittain siitä, että oli sota-aika. Laki oli siis säädetty lähes täysin raittiiseen valtakuntaan.

Laki osoittautui heti alkuunsa epäonnistuneeksi ja mahdottomaksi valvoa. Kansa ei sitä koskaan hyväksynyt, kunnioittanut eikä noudattanut. Laiton sprii virtasi maahan etenkin Saksasta, Puolasta ja Virossa. Laiton valmistus sai entistä suuremmat mittasuhteet. Juopottelu yleisty, väkivalta lisäänty ja tavat raastuivat. Lisäksi yhteiskunta huomasi kaipaavansa alkoholista saatavia verotuloja.

Eduskunta taipui järjestämään neuvoa antavan kansanäänestyksen. Se toteutettiin 29.–30. joulukuuta 1931. Äänestysprosentti oli 44,4. Kaikkien alkoholijuomien vapauttamista kannatti 70,6 prosenttia äänestäneistä. Eduskunta kumosi kieltolain ja hyväksyi väkijuomalain tammikuun 30. päivänä 1932 äänin 120–45. Laki tuli voimaan 5. päivänä huhtikuuta 1932.

Uuden lain lähtökohtana oli, että yksityinen voitontavoittelu alkoholijuomien valmistuksessa ja myynnissä oli estettävä niin pitkälle kuin mahdollista ja niistä tuleva taloudellinen hyöty saatettava valtiolle, Jorma Sempura kirjoittaa teoksessaan Vapaa viina aika. Alkoholijuomien valmistus, maahantuonti ja kauppa annettiin nyt perustettavan, valtion omistaman Oy Alkoholiliike Ab:n yksinoikeudeksi muutamin

poikkeuksin. Tällaisia poikkeuksia olivat anniskelu ja mietojen alkoholijuomien valmistus.

Oy Alkoholiliike Ab:n yhtiöjärjestys vahvistettiin helmikuun 11. päivänä 1932. Valtiolle merkittiin 28 998 kappaletta tuhannen markan osakkeita. Loput kaksi merkittiin valtiovarainministeri Kyösti Järviselle ja oikeusministeri T. M. Kivimäelle, molemmille yksi osake. Näistä maksettiin osinkoa pari markkaa vuodessa. Lisäksi yhtiö tarjosi osakkeille kerran vuodessa lounaan.

Kieltolain aikana laillisen alkoholien valmistus ja myynti teknisiin ja lääkinnällisiin tarpeisiin olivat olleet Valtion Alkoholiliikkeen yksinoikeus. Huhtikuun 4. päivänä 1932 tämän yhtiön omaisuus, mm. Rajamäen hiiva- ja alkoholitehdas, siirrettiin Oy Alkoholiliike Ab:lle.

Valtioneuvosto nimitti uuden yhtiön hallintoneuvoston puheenjohtajaksi maalaisliittolaisen poliitikon, Kansallis-Osake-Pankin johtokunnan jäsenen Tyko Reinikan. Hallintoneuvosto valitsi yhtiön toimitusjohtajaksi ja johtokunnan puheenjohtajaksi pankinjohtaja Gustaf Waldenin.

VAUHDIKKAASTI ALKUUN

Uusi alkoholiyhtiö tarvitsi organisaation ja ennen kaikkea jakeluverkoston. Niiden luomiseksi oli aikaa vain vajaat kaksi kuukautta. Tilanetta auttoi se, että maassa vallitsi pula-aika, lukuiset liikeyritykset olivat menneet nurin ja että niin liikehuoneistoja kuin liike-elämään pehryntä henkilökuntaa, sekä työ-

miehiä että kynänpyörittäjiä, oli helposti saatavissa.

Joka tapauksessa nämä vajaat kaksi kuukautta riittivät. Jälkeenpäin tätä on pidetty jättäjäismäisenä saavutuksena. Huhtikuun viidentenä päivänä kello kymmenen Oy Alkoholiliike Ab avasi kaikissa Suomen kaupungeissa ja Rovaniemen kauppalassa myymälät, kaikkiaan 58 myymälää. Numerosarjasta 543210 (5.4.32 kello 10) kuuluu myöhemmin tulleen suomalaiselle helpoiten muistettava luku.

Operaation onnistumista on selitetty osaksi sillä, että myyntijaoston päällikkönä toimi eversti Paavo Talvela, osaksi myös sillä, että jakelu- ja tilitysmalli oli melko pitkälle lainattu Ruotsista, jonka kanssa oltiin vilkkaassa tiedonvaihdoissa.

ALKOHOLILIIKKEESTÄ ALKO OY:KSI

Kieltolain aikana Viipurissa harjoitti liiketoimintaansa kenkätehtailija Alpo Kolehmainen. Hän oli muodostanut nimensä alkukirjaimista tuotemerkin ALKO. Se komeili mm tehtailijan kenkien pohjissa.

Alpo Kolehmainen yritys meni konkurssiin, ja tehtailija, konsuli Mikko Vilksa osti konkurssipesän 21. huhtikuuta 1932. Hinta oli 1 500 markkaa. Tuolla rahalla sai silloin 60 pulloa virolaista paloviiinaa. Jo saman kuun 23. päivänä Vilksa siirsi ALKO-tavaramerkin käytön ja omistuksen Oy Alkoholiliike Ab:lle. Pian yhtiön pulloihin ilmestyi liike-merkki Alko. Vuonna 1968 nimi Oy Alkoholiliike Ab muutettiin uuden alkoholilain mu-

kaisesti muotoon Oy Alko Ab ja 1990-luvulla, organisaatiouudistuksen myötä, Alko Oy:ksi

EI PELKKÄ KENKÄMERKKI

Ei Alko kuitenkaan pelkkä kenkämerkki ollut. Se on myös lyhenne sanasta alkoholi. Tämän sanan lähtökohta on arabiankielinen sana alkohl. Sanan etuliite al on suunnilleen sama kuin englannin määräinen artikkeli the. Kohl tarkoitti alun perin antimonia ja liijyhohdeesta valmistettua jauhetta. Sitä veteen sekoittamalla saatiin tahnaa, jolla värjättiin kulmakarvoja. Sana lainautui muihinkin kieliin. Täpaamme sen mm. hepreankielisessä Vanhassa testamentissa (Hesekiel 23:40) tarkoittamassa värjäämistä.

Vähitellen sana rupesi merkitsemään minkä tahansa jauheen, myöhemmin myös viinin hienointa osaa. Latinan kielen sana alcohol vino tarkoitti viinissä olevaa spriitä. Väitetään, että sveitsiläinen lääkäri ja luonnontutkija Paracelsus (1493–1541) oli ensimmäinen, joka käytti alkoholi-sanaa sen nykyisessä merkityksessä. Kuitenkin vielä vuonna 1771 ranskalainen Trevoux'n sanakirja selittää sanan tarkoittavan jauhetta.

Suomen kieleen sana tuli saksan ja ruotsin kautta. Vanhimmat suomalaiset sanakirjat eivät alkoholi-sanaa tunne. Elias Lönnrotin Ruotsalais-suomalainen sanakirja vuodelta 1880 kertoo sanan alkohol olevan suomeksi alkoholi ja ydinviina. Agathon

Sittenkun kauppias Alpo Kolehmainen on siirtokirjalla 27. päivältä kuluva huhtikuuta siirtänyt konsuli Mikko Vilskalle omistamansa ja rekisteröimänsä " Alko " nimisen tavaramerkin , jonka siirron Alpo Kolehmaisen konkurssipesän puolesta jo on hyväksynyt konkurssipesän toinen uskottamies , varatuomari Erkki Raevuori , selitän minä toisena uskottamiehenä konkurssipesän puolesta niinkään hyväksyväni sanotun siirron. Viipurissa, 23 p:nä huhtikuuta 1932.

Alpo Kolehmainen
konk. pesän uskottamies
W. Raevuori

Yllämainitun tavaramerkin käytön ja omistuksen siirron kaikkine oikeuksineen Oy Alkoholiliike Ab:lle, Helsingissä.

Viipurissa, huhtikuun 23 p. 1932.

M. Mikko

Meurmanin vuoden 1895 Venäläis-suomalainen sanakirja suomentaa sen sanoilla alkoholi ja väkiviina.

KIRJALLISUUS

Kauppakirja. Altian arkisto. Painamaton lähde

Klein, Ernest: A comprehensive etymological dictionary on the English language. Amsterdam 1966

Murray, James A. H.: A new English dictionary on historical principles. Oxford 1888

Neuvonen, Eero: Arabialaisista

lainoista suomen kielessä. Kuunsirppi, Suomen Itämaisen seuran kansantajuja julkaisuja nro 12. Toimittanut Pentti Aalto. Porvoo 1956

Simpura, Jorma: Vapaan viinan aika. 50 vuotta suomalaista alkoholipolitiikkaa. Helsinki: Kirjayhtymä, 1982

Toivonen Y. H.: Suomen kielen etymologinen sanakirja, I. Helsinki 1955.

SEPPO SEPPÄLÄ